

1994

No. 7

Lokalhistorisk Arkiv & Forening

Indhold:

Meddelelser fra Præstø Lokalhistorisk arkiv	side	2
Meddelelser fra Lokalhistorisk Forening	side	3
Allerslev Kro's historie,	side	4
Lidt om Præstø, (1771)	side	7
Lidt om Præstø, (1799)	side	11
Præstø Toldkammer	side	12

Præstø lokalhistoriske Arkiv

EDB i arkivet.

Arkivarbejdet, med registreringer, samling af informationer og oplysninger samt søgesystemer er meget omfattende.

Et af arkivets mål er indførelse af EDB for at løse denne opgave.

Der er gennem LASA udarbejdet et stort softwareprogram kaldet "ARKIBAS" til varetagelse af disse opgaver, men systemet er dyrt at anskaffe, og til anskaffelse af dette søger arkivet diverse fonde m.v. og håber på positive tilsagn.

EDB-udstyr er også nødvendigt, og begyndelsen er gjort ved tilskud fra FO's 5%-pulje på kr. 5000,00 således at arkivet nu kan begynde så småt på disse opgaver.

Tak til Folkeoplysningsudvalget for deres Hjælp.

Abningstider:

1. lørdag i måneden kl. 10-12.00
3. onsdag i månede kl. 19-21.00
(eller efter aftale)

Har du stof til bladet,
modtages dette med
glæde !

HAR DU LYST til at være med i arkivets arbejde. Der er mange muligheder for at deltage i lige netop det område der har din interesse. Der arbejdes med arkivalier, billeder, aviser, kirkebøger, lydbånd, dias og meget mere. **KOM OG VÆR MED !!!**

Bestyrelse for Præstø Lokalhistoriske Arkiv.

Søren Laursen	(formand)
Elsie Björklund	(arkivleder)
Hans Olsen	(kasserer)
Ole Møller Madsen	(komm.valgt)
Marie Larsen	
Helga Thomsen	
Lilli Henningsen	
Dora Bønnelykke	

Udgiver:

Lokalhistorisk forening og arkiv i
Præstø kommune.

Redaktion:

Hans Olsen, Søren Laursen

Lokalhistorisk forening

PROGRAM FORÅR 1994:

25. jan. 1994

Abildhøjskolen kl. 19.30

"Generalforsamling" og derefter foredrag v/ fisker Bent Zetner Nielsen, Præstø. om bjergelauget, fiskeriet, og det gamle Hestehaven.

24. marts 1994

Abildhøjskolen kl. 19.30

"Charlie Christensen", cand. mag. ved nationalmuseet fortæller om "Nydam" og "Fribrødre Å".

21. april 1994

Præstø Kirke kl. 19.30

"Præstø Kirke" Cand. mag. Niels Jørgen Poulsen, ansat v. Nationalmuseet, fortæller og viser rundt i Præstø Kirke, om dens mange spændende historier, og de persiner der var knyttet hertil.

12. juni 1994

"Sommertur" (BUSTUR)

Hvor turen går hen er en hemmelighed, men den vil som i de tidligere år, være meget spændende, og hyggelig.

Reserver allerede nu denne dato.

Bestyrelse for

Præstø Lokalhistorisk Forening

Elsie Björklund (formand)

Søren Laursen (kasserer)

Steffen Lyng Sørensen (sekr.)

Ole Hansen

Hans Olsen (forenings repr. i arkivet)

Kender du nogen der er lokalhistorisk interesseret, og som ikke er medlem af foreningen ?? Fortæl om hvad der sker i foreningen. Inviter dem med til næste møde. Skaf flere medlemmer.

Allerslev Kro's Historie

Denne beretning er stillet til rådighed for bladet af Marie Larsen, Lindevej 24, Der i årene 1946 - 1960 drev kroen sammen med sin mand.

Overlærer Rasmus Nielsen, Slagelse, har samlet en del af kroens historie, og han skriver, at Allerslev kro er en af Præstø amts ældste, den nævnes første gang i 1711, idet Christen Brodersen da havde et lidet krohold i Allerslev by og svarede 2rdl.i anledning af forordningen af 26. januar 1711 om artillerihestes anskaffelse. Så omtales krohold i Allerslev ikke før 1734, da der var 2 mænd, Peder Olsen og Svend Knudsen Gram, som holdt kro i Allerslev uden at have noget privilegium. Så udkom der 30.april 1734 en kongelig forordning om, at alle kromænd skulle erhverve kgl. privilegium, da kroen ellers ville blive nedlagt. Så sendte Sv. Gram 20.september 1734 følgende ansøgning til kongen :

Stormægtige allernådigste arvekonige og herre !
I allerdybeste underdanighed fordrister jeg mig, som i 10 år til hest og nu i de sidste 6 år ved Deres majestæts grenaderkorps har stået i tjeneste, hvorfra jeg nu senest juli måned erholdte min afsked, at underkaste mig med denne min allerunderdanigste ansøgning for Ders majestæts fødder, idet jeg bønfaller Deres kgl. majestæt om, at jeg allernådigst måtte tillades at holde for rejsende dansk brændevin og øl til fals, hvilke de til trang kan behøve her i Allerslev Vordingborg amt, hvor der er alfar vej fra Kalvehave Færgegård og til København idet der ej på 2 mil omkring findes nogen privilegeret kro, som det kunne være til hinder eller allerringeste forklejnelse.

Rentekammeret (finansministeriet), som havde krosager under sig, modtog Svend Grams ansøgning og sendte den til stiftsamtmanden, der atter sendte den til borgmester Nathanael Benter i Præstø, som han bad om at udtale sig.

Han svarede den 5. november 1734, at krohold i Allerslev ville være nødvendig for de rejsende mellem København og Kalvehave færge og Møn, og det ville være fordelagtigt for Præstø by, når drikkevarerne blev taget der som den nærmeste købstad, der ligger $\frac{1}{2}$ mils vej fra Allerslev. Denne kro kan ikke skade nogen, når Svend Gram tager sine drikkevarer i Præstø, og når han har hus, seng og staldrum til de rejsende, ved jeg ikke at erindre noget, uden at han svarer 1 rdl. årligt til kongens kasse, fordi der ikke vil komme så mange rejsende her. Den privilegerede kro i Ugle-dige ligger kun en fjerding vej herfra. Så spurgte amtmand Casper Martin Schøller over Vordingborg amt d. 28. december 1734

Svend Gram, om han havde fået kgl. privilegium på krohold i Allerslev. Han svarede 31. december 1734, at hans til kongen indsendte ansøgning var sendt stiftamtmand von Holstein, som havde lovet ham, at han skulle få dette privilegium, eftersom der mellem Præstø og Kalvehave færgegård ingen privilegerede kroer er, hvilket byfogeden i Præstø har meddelt von Holstein, og han har også meddelt ham, hvad Gram skulle svare til kongens kasse. Han bad nu amtmand Schøller om at anbefale ham, så han kunne få privilegium på at drive krohold i Allerslev.

Imidlertid havde Peder Olsen Allerslev d. 4. december 1734 sendt følgende skrivelse til Schøller: Som altid ved min ejendom har der været bedested for rejsende fra Møn Kalvehave færge til Tappernøje, som er over 2 mil fra færgestedet og over 1 mil til Tappernøje fra Allerslev og til Præstø snart lige så langt, indtil nu sidst hans kgl. majestæts allernådigste forordning op-hævede upriviligerede

krohold på landet, fra hvilken tid jeg ikke har turdet aftappe noget, men en aftakket soldat Svend Gram har holdt kro og således draget handel fra min bolig, ihvorvel han ikke har for rejssende den lejlighed, som er ved mit hus og sted, så fordriste jeg herved underdanigst, at bede at siden det altid har ligget til mit hus at skænke for gæsterne og dem herberge, det fremdeles mig måtte nådigst forundes.

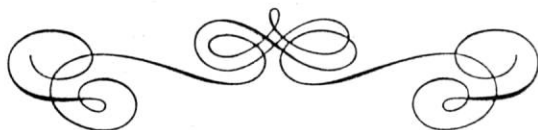
Jeg lover at holde huset forsvarligt vedlige, så ingen kunne klage over mig. Jeg vil tage mine drikkevarer hos dem i Præstø jeg kan blive enige med derom. Endelig vil jeg betale 2 rdl. årlig til rytterkassen, hvis jeg får privilegium, og jeg vil betale 3 rdl., hvis jeg alene i Allerslev sogn får det. Peder Olsen sendte også en ansøgning til kongen om at få privilegium på krohold i Allerslev, men den blev ikke besvaret. Både Svend Grams og Peder Olsens ansøgninger blev af von Holstein sendt til Schøller, for at han skulle afgive erklæring over dem. Han

svarede, at en kro i Allerslev var ved vintertid nødvendig for rejsende fra Kalvehave til København. Han mente, at den af ansøgerne som ville betale mest for kroholdet, burde have privilegiet. Peder Olsen tilbød at betale 2 à 3 rigsdaler årligt, mens Svend Gram efter byfoged Benters forslag kun ville betale 1 rdl. Desuden har der altid forhen været kro i Peder Olsens hus. Han har sandsynligvis købt Chr. Brodersens hus. Stiftamtmand von Holstein tiltrådte Schøllers forslag og indstillede til rentekammeret, at Peder Olsen fik privilegium på krohold i Allerslev.

Så er der et langt åremål, hvor jeg ikke har nogen oplysninger, men på et eller andet tidspunkt må den være kommet i Lilliendals eje for en datter fra Lilliendal blev gift med kandidat Hage og fik kroen i brudegave, men har aldrig selv drevet den, men forpagtede den ud. Der er en mand ved navn Jacobsen, der havde den indtil 1887, men om han var ejer eller

forpagter, ved jeg ikke. I 1887 forpagtede Jacob Gregersen kroen og drev den i mange år, men har nok senere købt den.

Efter hans død blev den solgt til Chr. Lauritsen, som i 1946 solgte den til Marie og Aage Geert Larsen, som drev den til 1960.

I "Danmarks Spiel" for 1771 findes følgende meddelelse om "Præstøe Kjøbstad".

Magistraten:

Hr kansellieraad Andr. Badstüber, byefoged og tillige birkedommer til Vordingborg Amts annekterede Birker.

Andre Kongelige betjente:

Hr Erich Colstrup, provst over Baarse Herred og sognepræst til Præstøe og Skibbinge menighed.

Hr Hans Fielsted, krigsråd og tolder

Købmænd:

Jacob Hansen, handler med varer som bonden behøver, er desuden stemplet papirs forhand-

ler og kommissionær for røgtobaks oplag, og konsumtionsforpagter.

Ib Petersen, handler med tømmer, hør, issen-, urte- og alenkram med mere, som bonden behøver, er desuden kommissionær for det Norske Glasfabriks oplag og stemplede korts forhandling.

Ole Rasmussen, lige sådan handel, undtagen tømmer, og har desuden oplag af sukker og snustobak.

Ellers er i byen boende: Fru justitsrådinde V. Munthe af Morgenstjerne. mad. Wiwild, præsteenke af Baarse.

mad. Esch, afgangne
tolders enke.
Johan Martin Lewerenz,
kongelig bestalter
Chirugus ved Vordingborg
Amt.

Håndværkere:

Bagere.....	2
Brolægger.....	1
Bødkere.....	2
Feldberedere....	2
Gørtler.....	1
Handskemager....	1
Kleinsmede.....	2
Muremestere.....	2
Møllere.....	2
Parykmager.....	1
Pottemager.....	1
Skomager3.....	3
Skræder.....	1
Slagter.....	1
Snedkere.....	4
Urmager.....	1

Der er et farveri, som
for nærværende tid
bruges af forbenævnte
mad. Esch.

I alt borgermændenes tal
af 52 personer.

Fattiges hus er ind-
rettet til 8 fattige.

Indvånernes tal, med
unge og gamle, garni-
sonen uberegnet, kan
være omtrent 500
mennesker.

Posten fra København til
Lolland passerer forbi
om Søndagen, og fra
Lolland tilbage onsdagen
eller torsdagen, brevene
aflægges en halv mil her

fra byen i den såkaldte
"Ole Hans Kro".

Bytinget holdes om
mandagen af bemeldte
rettens betjente.

Garnisonen:

består af en eskadron af
det Sjællandske Dragon
Regiment, hvis officerer
er:

Hr. Greve af Holch, chef
for eskadronen.

Hr. Povelsen, permier-
løjtnant.

Hr. Schütz, sekondløjtnant.

Folkene er indkvarterede
i de kongelige barakker
her ved stedet og
hestene i den derved
værende stald.

Seilladsen er kun
mådelig, ved stedet er 4
fartøjer hjemmehørende
tilsammen af 31 læsters
drægtighed.

Udførselen her fra told-
stedet består fornemmel-
lig i kornvare, hvoraf
udføres mest til Norge.
Omtrent 3 a 4000
kalksten brydes ved
Faxe, hvoraf en del
udføres til Lubek, Kiel
og andre udenrigs
stæder. Noget brænde,
aske, tøndebånd og frugt
udføres, men mest til
København, saa og en
eller to ladninger ler,
som her i nærværelsen
hentes til fajance-

fabrikken på Amager. Derimod indføres tømmer- og fiskevare fra Norge, og fra København klæde, urte- og isenkram med hvad bonden videre behøver.

Præstø hørte til Vordingborg Amt, som bestod af Baarse, Hammer og Tybjerg herreder med de tre købstæder Vordingborg, Præstø og Næstved.

Amtmanden var "hs. excellence hr. geheimraad Henrich Adam von Brochenhuus", som til- lige amtmand i Trygge- vælde Amt, og som boende på Nysø. Han ejede "Joenshoved, Nysøgaard og Oeremandsgaard.

Nysøegaards avling og hollænderie er bort- forpagtet til Hans Pedersen, der tildels holder stude og køer. Joenshoved til bønderne, der benytter sig af avling og græsningen.

Oeremandsgaard ligeledes forpagtet til bønderne, som samme bruger til høbjærgning og græsning.

Blandt amtets øvrige herregårde nævnes Lechende Gods, hvorpå er opbyggt et Vaanings- og et stort ladehus.

Avlingen besørges til- ligemed meieriet ved forvalteren på Bel- dringe. Avlingen er under forpagt-ning til hr. kammerherre og kommandørkaptain Hans Gustav v. Lillienskjold på Studerupgaard.

Beldringe Gaard og Gods, hvorpå boer avlings- forvalteren Hansen, som ligeledes betjener avlingen paa Lechende Gaard.

Avlingen er bortforpag- tet til godsets bønder. Bekkeskov beboes af ejeren, hr Otto Christopher Munthe af Morgenstjerne, etatsraad og landsdommer samt krigs- og landkommissær i Sjælland, Lolland, Falster og Møen.

For ejerens egen regning holdes et hollænderi forpagtet til Jens Quist, hollænder. På gaarden og godset opholder sig frue kom- mandørinde Richardt.

Distriktets vildbane bevogtes af 3 kongelige skovriddere, nemlig Melchior Folsach, boende i Lundby, hans adjunc- tus og successor er Melchior Hansten, Herman Herz i Ørslev og Christopher Pedersen i høvdingshus, hvis søn,

Peter Petersen, er han adjungeret og succederende.

Udvisningen sker ved hr. justitsraad Claesen, Over direktions sekretær.

Birketingsretten holdes i Ugledige hver torsdag. Betjenterne er hr. kancellieraad Andreas Badstüber, dommer tillige byfoged i Præstø og der boende, Jochum Nicolai Prehn, skriver, tillige forvalter ved Joenshoved Gods, boende i Allerslev, Peter Schønning, prokurator boende i Vordingborg.

Præstø havde dengang hverken apothek eller læge. Med hensyn til apothek var man henvist til Næstved, hvor Hans Henrik Fabritius var apotheker, eller Vordingborg, hvor Rasmus Smith havde apotheket. Læge fandtes i Næstved, hvor Christian Levin Merniche, Dr. med. var landphysitus.

Vordingborg havde ingen læge. En chirurg boede i Præstø, men den tids chirurger var examinerede ved det såkaldte "Amphitheater" eller "det anatomiske chirurgiske theater", som det egentlig hed, og hvor undervisningen væsentlig gik ud på at lære behandlingen af udvortes sygdomme som sår, stød, slag, benbrud, forvridninger og forstuvninger o. desl. medens der kun gaves en meget tarvelig undervisning i behandling af indvortes sygdomme, kun beregnet på chirurger, som skulle ansættes som feltskærere ved regimenterne og på flåden, da disse alene måtte give sig af med den art praxis, medens det efter den bestående lovgivning var strengelig forbudt chirurgerne ellers at befatte sig med indvortes sygdomme. Disse chirurger var ofte tillige barberer.

Har du gamle billeder, kort, tegninger, protekoller, beskrivelser eller andre arkivalier vil arkivet meget gerne se dem. Måske er der nye oplysninger om det lokalhistoriske i Præstø kommune.

I "Iris & Hede" for 1799 findes en skildring af Sjællands købstæder af "en rejsende" som året iforvejen har berejst Sjælland, og heri hedder det om Præstø:

"Præstø er megen liden, har en gade og to halve stræder, en byfoged og skriver og omtrent 40 borgere, hvoraf 4 er eligerede. Huse og gaarde er som efter byens brand for 40 år siden, byen har kun 1 vægter, intet offentligt gæstgiverhus og intet vognmandslaug, dog er disse tvende mangler afhjulpne ved gode folks tjenstvillighed. Gaden er maadelig brolagt og for en del 1/2 alen højere ved den ene ende end ved den anden side. Offentlige lygter er her ikke. Barberer og friseurer mangler her for de reisende, som da også ikke er mange. Kirken er anstændig, men ligger i sydøst for byen, så at klokkerne ikke kan høres igennem byen, en dreng maa her som i Korsør, raabe: "nu ringer det sammen!" Raadhuset er mådeligt. Fængslerne passable.

Byen har kun 1 indkjørsel, da den er en virkelig omflydt Ø, dog kan ved maadelig vande passerer over en slags elv af søvand og fersk vand til Joenshoved Ø. Det ville hjælpe til byens forbedring, om denne overkjørsel blev gjort brugbar til alle tider ved en steenvaase med en træbro i midten, hvortil en mængde sten på stedet kan tjene. Byens jorder ere foruden nogle smaa vænger af en saakaldet klosterhave et par hundrede tønder land nordvest derfra i en lang spidsvinkel, og hvortil og hvorfra vejen er yderlig slet. Byens vand er maadeligt og brakt. Dens fiskeri næsten intet. For Østersøen er den havn et tilflugtssted paa 10 fods daglig vande; dog haves ingen eiendommelige skibe, men de fragtes af 3 kjøbmænd, hvilke drive handelen temmelig vel.

Skoleundervisningen ved en kirkesanger fra Blaagaards skoleholder seminarium fortjener at roses.

Jeg fik lejlighed en fredag at komme i kirken og hørte der en skøn tale af sognepræsten over den smukke tekst Psalm. 139 v. 23-34 med valgt forklaring, om

dydens strenge iagttagelse og dens ligesaa vise belønning. De 4, Præstø og dens Fjord nærliggende herregaarde og godser, nemlig Nysø, Beldringe, Engelholm og Bækkeskov, vil mulig hen i tiden hjælpe denne lille stad til større virksomhed og handel."

Præstø Toldkammer

Da den gamle træbro "Vesterbro" blev nedlagt i 1804 og "plasket" blev opfyldt var mulighederne for byens udvidelse mod vest blevet åbne.

Loven i 1851 ophævede konsumtionsvæsenet, og den gamle bod der lå yderst mod vest, op til den gamle vesterbro blev nedlagt og afhændet.

Præstø's told- og konsumtiponsvæsen var herefter hjemløse og måtte leje sig ind i lokaler.

Toldforvalter A.C.Madsen tog initiativet til at skaffe toldvæsenet nye lokaler og dette skulle være på havnepladsen.

Der blev lånt tegninger fra Køge og Stubbekøbing og udarbejdet et forslag til Præstø's toldbygning i to etager. Ministeriet anbefalede en mindre bygning i en etage.

Der blev herefter udfærdiget et arvefæsteskode på grunden.

Tømmermester O.H.Pries, forestod byggeriet og ejede nybygningen og udlejede den til toldvæsenet. I 1855 blev bygningen taget i brug. Først i 1897 blev Finansministeriet ejer.

Præstø Toldkammer er i 1920 blevet forhøjet med en etage.